

Móra Ferenc:
DANKÓ PISTA TEMETÉSE

Szeged, április 1.

Megtért már a földbe nagy Magyarországnak dalos nótafája. Nagy, nehéz göröngyök be-
lepték örökre, virággal borított, gyászos koporsóját.

Valamerre nóta csendül meg az ajkon, délibábos rónán, napsütötte réten zokogott a szellő,
amikor kísértük, amikor sirattuk legutolsó útján: reménytelen, gyászos, nagy diadal-útján.

De szomorú is volt a hegedűjének lassú zokogása! Hej, de összetörte a szívünket néha,
amikor mellette elsirattuk első ifjúságunk álmát, amikor beteltünk keserűséggel a kurucok
korába elborult lélekkel vissza-visszaszállva, reszketett a nóta ajkunkon halkán:

„Nagy Bercsényi Miklós...

Hej, de legszomorúbb mégis az utolsó, legeslegutolsó szomorú nótája. Tollal meg se írta,
el sem is játszotta gyöngé hegedűjén; amikor ellobbant agyában az élet hamvadó szikrája,
amikor az érzés legutolsó rezzent beteg kebelében, búbanatos szíve nagy koporsójában –:
ezt a legutolsó vére hullásával, összeomlott élete tragédiájával beleírta, rötta hír örök köny-
vébe, nagy Magyarországon minden magyar szívnek kellő közepébe!

Aludjál, aludjál barnaképu vándor, bús cigányfiúból nagyra lett poéta, a magyar nótának
szerte e világon híres fejedelme! Hírvirágos hantod hiába borul rád, emlékezetünk lesz emlé-
kezetednek leghívebb virága, legszebb koszorúja.

A bevonulás

Szomorúbb bevonulást alig látott még a város közönsége, mint amilyennel a szülőföldjébe
megtérő nótafa koporsója vonult végig a Boldogasszony-sugárúton.

Már délután két óra előtt sűrű tömegek indultak ki a vasúti pályaház felé. A közönség
minden rétege képviselve volt ebben a menetben, melynek vége-hossza nem látszott a hosszú
sugárúton.

A vasúti pályaház előtti téren gyülekezett a gyászoló közönség. Odafönn a peronon ez-
alatt megtörtént a hivatalos átadás. A vasút részéről *Bogyós Ottó* állomásfőnök jelent meg a
helyszínen, a rendőrség részéről *Temesváry Géza* dr. alkapitány, *Andrássy Ferenc* dr. kerületi
orvos és *Pottyondy Miklós* rendőrbiztos voltak jelen. A szegedi írók és hírlapírók testületét
Tömörkény István képviselte.

A koporsót a koszorúval egészen elborított halottas kocsira tették és ezzel megindult a
menet a város belseje felé. Elöl két lovas rendőr nyitotta meg a menetet. Azután az egyesült
cigánybandák következtek, *Urbán Lajos* vezetésével. Itt voltak az összes szegedi cigányban-
dák kivétel nélkül, de megjelentek a vidék nevesebb muzsikusai is: Nagy Károly, Gyurkovics
András és Albert Péter Aradról, Gyorgyevics Mító Temesvárról, Czutor Béla, a hódmező-
vásárhelyi híres Béla cigány.

A koporsó után Erdélyi Kálmán primás vitte a gazdátlan hegedűt megtépett húrokkal,
összetört vonóval. És végig a végtelennek tetsző úton hangzottak a leggyászosabb magyar
nóták: *Eltörött a hegedűm... Ugye, most már másnak mondod...*

Így ért el a hatalmas menet a Boldogasszony sugárúton, Gizella téren és Iskola utcán át a
közművelődési palota elé mindenütt beláthatatlan néptömeget kísérve.

A kultúrpalotánál

A kultúrpalota környékét már kora délután megszállta a sok ezerre menő tömeg. A város minden részéből valóságos zarándoklás indult meg a hely felé, ahol Szeged dicsősége megállapodik egy félóra, mielőtt örök nyugovóra menne. Fehérbajú aggastyánok, szülőik karján apró gyermekek, úri hölgyek, tisztviselők, polgár-emberek, parasztok, mind ünneplő ruhában nyüzsögtek a téren, mely a kultúrpalota és a közúti híd közt terül. A híd karfájára támaszkodva olyan sűrű sorban állt a közönség, hogy nem lehetett a híd másik oldalát látni. A kultúrpalotát övező parkkerítésnél rendőri kordon állt – melyre azonban alig volt szükség, mert a közönség megilletődött türelemmel várta a szomorú menetet – s e kordonon kívül, belül egyaránt szorongott a nép, belül csak annyi helyet hagyván, amennyi a gyász-kocsinak kellett. Szorongásig megtelt, jobbadán előkelő hölgyközönséggel, a kultúrpalota előtt emelkedő halom s a lépcsőzet, ezen helyezkedett el a színház személyzete is. Az ablakok pedig mindenütt nyitva s tömve nézőközönséggel. Valami páratlanul impozáns képe volt a gyászgyülekezetnek, melyhez hasonlatost nem láttak még Szeged utcái. Igazán királyt illetett ez a hódolat és önmagához is méltóan királyt tisztelt meg vele Szegednek nemes érzelmekre mindig fogékony népe: a magyar nóta királyát.

Névsort adni azokról az ezrekről, akik Dankó személyében a magyar zenét és a magyar irodalmat tisztelték meg részvételükkel, természetesen lehetetlen, de felesleges is. Mondhatjuk, hogy ott volt egész Szeged. Megjelentek a törvényhatóság főtisztviselői, *Kállay* Albert főispánnal élükön elhozván elismerésük koszorúját az ütött-kopott szegedi cigány koporsójához: *Pálffy* Ferenc polgármester, *Tóth* Pál dr. főjegyző, *Rainer* József főkapitány, *Gaál* Endre dr., *Szekerke* Lajos tanácsnokok, ott volt *Polczner* Jenő országgyűlési képviselő, *Sévity* Lázár gör. kel. lelkész, *Tóth* Antal népiskolai felügyelő, számtalan városi képviselő, és ott volt testületileg a helyi sajtó. Egész sereg népkör is elhozta koszorúját és gyászfátyollal behúzott lobogóját, meghajtani annak holtteste előtt, aki a legalacsonyabb népből emelkedett lánglelke szárnyain a nagyok közé. Nagy számmal voltak idegenek is, nagyobbbrészt éleletsorsosai a nótafának, a környékbeli muzikusok, köztük *Czutor* Béla cigányprímás is, a vásárhelyi „*Béla cigány*”, aki feleségéstől eljött könnyeit hullatni a cigány-király temetésén, s koszorúval gyarapítani a koszorúk töménytelen tömegét.

Lassú zsidóság közt várt a közönség a vasúttól jövő szomorú menetet s csak akkor vett erőt mindenkin a megindulás, mikor megérkeztek az egyház temetési pompába öltözött szolgálói: *Varga* Ferenc apát-plébános, *Römer* Péter konviktus-igazgató, *Peske* Ernő és *Farkas* Szilárd segédlelkészek, *Kis* Gábor dr. hitoktató s hamarosan utánuk a halottas kocsis. Szép rendben helyet engedett a nép a koszorúkkal borított koporsós kocsinak, mely körül lovas rendőrök lovagoltak, a másik, tömérdek koszorúval megrakott kocsinak s a hosszú menetnek, mely a drága halottat a vasúttól idáig kísérte. Köztük volt Dankó megtört özvegye, édesanyja és leghűségesebb barátja, diadalainak osztályosa: *Pósa* Lajos.

Jó három óra után kezdődött a gyászszerartás, melyben a kántori teendőket *Hajabács* László belvárosi főkantor végezte. A halottért való könyörgés szent szavainak hatása szemmel látható szelíd elborongás volt, melyet még nevelt a színtársulat búcsúdala a „Mért oly borús...” kezdetű halottas-ének a szerartás befejeztével.

Ezután *Tömörkény* István búcsúzott el mindnyájunk nevében mindnyájunk halottjától, akit hozzá különben a múltnak annyi emléke kötött. Mélységes filozófiájú búcsúzóijában nem zúgolódik a sors ellen, mely elragadta tőlünk a kincset, melynek tán nem tudtuk kellőképp gondját viselni, de rezignációja borúján is keresztülvilágított aggodalma reszkető tüze: lesz-e, aki pótolni tudja Dankót? A sok szemtől megsíratott beszéd itt következik:

Tömörkény István beszéde

A lelkek fájáról lehullott egy levél és száll, szomorúan libegvén, hulló levelek szokása szerint. Levelek hullása, bús elmúlása mindig szomorú; legszomorúbb akkor, ha helyébe a fán nem terem levél.

A magyar dalköltészet fájáról a legszebb ág hasadt le, az élet vihara lerázta s a földre dobta. És hiába vannak a jajszavak, hiába a zokogás, hiába a panasz, segíteni rajta már senki se tud. A dal fájáról az ág lehasadt, a lelkek a fájáról a levél levált. Hiába kérdem, hogy miért történt ez időnek előtte, feleletet senki sem ad: a néma és gyászos felelet ez a koporsó.

Itt van a magyar népdal fejedelme, mint halott. Itt van a magyar daloknak lelke, e halott. Itt van a gyönyörű magyar szó zengzetes dalának megteremtője és szülő apja koporsóban és útra készen arra, hogy egy mély sír magába zárja.

Negyvenöt évével ím derékban kettétört egy élet. Egy élet, mely kétszeresen visszahozhatatlan, egy élet, amelyet boldogságképpen kapott a fölöttünk élő hatalmas úrtól a magyar dalköltészet s amelyet vissza is vett tőlünk.

Botor ember volna, aki panaszos szavával ostromolni merné az eget, mert: az Úr ad, az Úr elvesz. Elvette: talán mert kincseinkkel nem tudtunk bánni eléggé, s nem becsültük meg életében érdeme szerint, hogy most halálakor döbbenjünk meg azon a veszteségen, mely nemzeti létünk, összetartozásunk és ellentállási képességünk egyik legnagyobb erőforrását, a magyar dalt érte azon a napon, amidőn Dankó Pista meghalt.

Kimegy tehát a temetőbe. A halál, melynek közellétét annyiszor érezted és az elmúlás, melynek mély és sötét hangulata annyiszor ragadott meg az ihlet perceiben, a halál és elnémulás birtokba vettek téged is és besoroztak a néma temetői éjszakák éji lovagjai közé. Mehetünk mi most már utána, de hajh! hiába megyünk. Csak a temetői holdvilágtól kérdezhetjük csillagos estéken, hogy látott-e valahol. És a holdvilág azt mondja, hogy látta látta - - - - -

A holdvilág úgy tudja és úgy is lesz neki igaza, hogy kint van a temetőben a romlandó porhüvely, de itt van és megmaradt a nemzetnél, a magyarságnál Dankó Pista dalának halhatatlansága, amelyek élni fognak addig, ameddig magyar dalt és magyar virágot terem a réti mező. Nehéz és küszködéssel teljes életedben magad fontad meg magadnak a halhatatlanság lángoló, fényes tűzkoszorúját és az, valamint emlékezeted nem fog elmúlni soha.

Most van a nap lemenőben... Ligeted elhervadt, sírod megnyílt. Pusztá és kihűlt szívedet hulló bánatrózsákkal takargatjuk. Lemenőben van a nap, te kimegy a temetőbe: bánatunk, gyászunk és szomorúságunk sötét lovag gyanánt lépdel a koporsód után. Eredj utadra, Pista, eredj el közanyánk ölébe a nyugalomnak csöndes éjjelébe.

Isten veled. Áldjon meg az Isten a haló porodban is...

Pósa Lajos csupa szív, csupa szenvedély, csupa fájdalom beszéde következett ezután. Lánggal lobogó költemény, a szent rajongás dithirambja, melyben a testvér fájdalma a honfi büszkeségével vegyül. Búcsúszavait a következőkben sikerült följegyeznünk:

Pósa Lajos beszéde

Kedves testvéreim, elvált dalostársam, koszorús költőm, édes hegedősöm, Dankó Pista!

Eljöttem utánad a halhatatlanság csillagösvényén szerette szülőfölded áldott talajára. Látam az ország fővárosában megdicsőüléset, amelyhez hasonlóan Kossuth apánk temetése óta senkit se részesített Budapest népe, csak téged, egyszerű szegedi cigányprímás, Dankó Pista! A háztól, melyben eláradt szemeiben a halálos álom, a nyugati pályaudvarig, kétszáz-ezer ember állott sorfalat tiszteletedre, megemelve kalapját koporsód előtt!

Állj meg egy kissé, mielőtt megindulnál utolsó utadon, csak addig állj meg, míg vergődő lelkünk siralma fölér az egekbe a fájdalom szárnyain, míg tenger bánatunk koporsódra hullajtja könnyeit!

Emeld fel szemfödődet: nézd, Szeged népe környez, az fogja halotti lepledet! Jaj, ha feltámadnál, hogy kapnánk fel testedet, milyen ujjongva vennénk vállainkra, milyen diadalommal hordoznánk meg gyászoló utcáin szülőtte földednek, amelybe eljöttél aludni, pihenni!

Hiába nyitogatom koporsód fedelét a fájdalom erejével, nem lebben meg sötét szemfödled. Gyöngé karjaid nem bírják fölfeszegetni koporsód szegeit, melyek átszögeznek a mi lelkünket is.

Dalkirály! Eltörött a hegedű, de lepattant húrjai a halhatatlanságnak zengettek. A rögben születél, de a legmagasabban ragyogó csillagokba szállottál fel. Koldusnak születél, s királyt illető tisztelettel viszik koporsódat örök nyugodó helyére. Nem tanultál kótát, úgy énekelte, mint a madár: de dalodban benne kacag erdeink vadgalambja, csalitos ligeteink csalógánya, benne zokog Tiszánk locsogása. A magyar ég verőfényének, borulatának arany tükre vagy te, én kedves testvérem, elvált dalostársam, édes hegedősöm, Dankó Pista!

Minek írjak én többé dalt, ha te meghaltál? Ki csinál rá muzsikát, édeset, mint a csurgatott méz, lágyat, mint a rózsalevél, szelídet, mint a déli fuvalom, haragosat, mint a fürgeteg? Legjobb lesz, ha daltermő lantomat gyászfátyollal borítom s szobám falára akasztom, vagy még jobb lesz, ha összetöröm, hogy utánad senkinek ne teremjen rajta nóta?

Oh, mért nem ád Isten karomnak erőt, hatalmat, hogy aszott melledből kiragadva kihúlt szívedet, feldobjam a napba, az örök tűzbe, egyetlen kútforrásába minden életnek, hogy ezer pacsirta, ezer fülemüle képében szálljon vissza újra a földre!

Szeged ifjúsága! ha halottak ünnepén megemlékezel néped nagy halottjairól: sohase feledkezzél meg a sírhalomról, mely a szegény cigányprímás hamvait takarja! Szent kötelességednek tartsd elzarándokolni a szent helyre s szíveddel, lelkeddel ráborulni a porszemekre, melyek alatt ő alussza álmát!

Szeged népe, tudod-e, ki volt Dankó Pista? Milliók elporladnak, milliókat elfelednek: az ő nevét a halhatatlanság ringatja karján. Se államférfi, se író, se költő, se művész, se katona, se senki nem él ma köztünk, akinek annyi jussa volna a halhatatlanságra, mint neki, akinek dicsősége testvér a Petőfi Sándoréval.

Nem elég azt elismeri, hogy e koporsó hallottja ércnél maradandóbb emléket emelt magának dalaiban – vegyétek elő filléreteket s állítsunk külső emléket is az ő dicsőségének: hegedűs szobrot a nótás Dankónak! Tán majd csillagos estéken, holdas éjszakákon belopózik lelke a szoborba megelevenedik tüztől a holt anyag, előveszi koszorús vonóját s húzza szív-reható dalait Szeged álmodozóinak.

Dankó Pista, édes testvérem, kedves dalostársam, édes hegedősöm: Isten veled!

A búcsúbeszéd felkeltette fájdalomra szinte enyhítőleg hatott a szegedi dalárda felbúgó éneke, melyet Erdélyi Sándor karnagy vezetett. Az első ének alkalmi szövegét a „Daru madár...” dallamára maga Erdélyi szerezte, Dankónak szinte hűségese barátja s a legtöbb szerzeményének hangszerelője volt. Utoljára Dankónak egyik legrégebbi szerzeményét énekelte, a „Habra hab siet...” kezdetű dalt s a nótafa azok mellett a dallamok mellett indult meg utolsó útjára, melyek megnyitották előtte a dicsőség arany-kapuját.

S csak most, a menet megindulásakor tetszett meg: micsoda óriási tömeg gyűlt össze vég-tisztesség tételére Szeged országos híró fiának; 15-20.000 főre lehet tenni a népet, mely a költő szomorú útját diadalúttá változtatta.

A gyászmenet – A temetőben

Körülbelül négy órakor indult meg a gyászmenet valósággal életveszélyes óriásian hullámzó tömege. Kisebb lökdösődésen kívül azonban senkinek sem esett baja, a tűzoltóság koronja, meg a rendőrség megakadályozott minden esetleges szerencsétlenséget.

Amerre elhaladt a menet, a hűvös időjárás dacára is, zsúfolásig megteltek az utcák, főleg az ablakok. A koporsót az özvegy kísérte Pósa Lajos karján, majd édesanyja következett a rokonsággal, köztük az ősz hajú Dankó Jakabbal, nagybátyjával.

Általában azt lehetett gondolni, hogy a tömeg a Kálvária-út kezdetén azért szét fog oszolni, legfőleg az árvaházig kíséri a koporsót – azonban nem így történt. Csodálatos lelkesedés szállta meg a gyászoló közönséget, valósággal rohant, százával kifelé az úton s úgy hullámozott a széles utcán, mint valami rendkívüli nagy nemzeti napon. Az árvaháznál elbúcsúztatta Varga apátplébános még egyszer, majd a polgári dalárda énekelt Szögedi Endre precíz vezetésével gyönyörű gyászdalt.

A koporsót rendkívül sokan kísérték ki egészen a temetőbe. Jó barátai, tisztelői, bohém-társai az újságírók, cigányok, akik legkedvesebb dalait húzták.

A búcsúztatót itt Erdélyi Kálmán mondta azzal a melankolikus fájdalommal, amelyet ők éreznek át a legigazabban. Meghajtotta előtte, mint szűkebb birodalmuk királya előtt az elismerés lobogóját, örök nyugalomért kérve a számára, ha már az életben nem tudott tökéletes boldogsághoz jutni.

Utána Rédei István, a szegedi színtársulat jeles tagja, egykori jó embere elégítette ki egyik régebbi óhaját, mikor elénekelte a nyitott sír szélén Dankó leggyönyörűbb műdalát, a „Hideg szobor vagy, meg sem értenél...” refrénút. Erdélyi Kálmánék diszkrét kvartettje kísérte a szép éneket, amely mély hatást keltett.

Utána a kvartett vett búcsút fájdalmas nótákkal. Úgy zokogott a hegedű, mint még talán soha. Az ősziessé vált hideg levegőben bánatosan szálltak az akkordok a magasságba, a gyöngye szellő talán a dalköltő lelke volt, amint sorba öleli viszonzásképpen az ő lelkének barátait, a vele örvendő, most vele síró jó embereit.

Mikor pedig ahhoz a dalhoz jutottak, amely a lemenő napról szól, meg a temető beszélő sírvirágairól – a szemekből már patakokban omlott a könny.

Az utolsó percekben érkezett meg Hódmezővásárhelyről Szabolcska Mihály, a temesváriak poéta-papja, aki egyenesen a temetőbe hajtatott, hogy pár költői szóval végbúcsút vegyen a nótafától, aki az ő lelkéhez is nagyon közel állott.

...Késő este volt már, mikorra betemették szegény Dankó Pistát a sárga rögök s oszladozni kezdett a közönség. Előbb azonban valóságos lázzal rohanták meg a koszorúkat egy-egy kis levélért, egy-egy pálmaágért, rezedavirágért. Édes emlék marad örökkön-örökké ifjúnak, leánynak. Abból szól hozzájuk kedves éjszakákon dalos, bűvös lelke a mi nótafánknak. Soha el se szárad, élni fog mindétig, míg a szívet, lelket mámorba borítja hol örömpesve, hol meg szomorúan, bánatosan csengő szívből jött nótája, fényes öröksége a nagy nótafának.

...Akkor ment le a nap, alig is jött föl ma, mintha gyászfátyollal lett volna betakarva ragyogó szép kékje. Hús volt a levegő, de a könnyeinket csak nem szárította, hiszen mintha sosem akarna apadni, előtört megújra.

Akkor ment le a nap, elborult az ég is; elborult ma minden, minden a világon...

In: *Szegedi Napló*, 1903, április 2.